

Prystay I.M., Lapshyna I.A. Human capital as a key factor of country competitiveness

The article analyzes the basic trends of development of human capital in Ukraine, and the main indicators used in international practice for assessing the conditions of formation and development of human capital: the Global Competitiveness Index, the index of quality of life. The features of investing in human resources are explored due to the sources of financing (state, householding, enterprises). A necessity of forming a new concept of human capital development are identified.

Keywords: human capital, social capital, economic development, economic capital, intellectual capital.

УДК 336.64: 336.67

**Доц. О.М. Рудницька, канд. екон. наук;
студ. О.В. Коржова – НУ "Львівська політехніка"**

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ ВИКОРИСТАННЯ
ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Визначено суть управління прибутком підприємства. Досліджено прибуток підприємства як об'єкт управління. Вдосконалено наявні інструменти управління розподілом та використанням прибутку, які відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Ключові слова: управління прибутком, ринковий механізм регулювання, стратегії розвитку, дивідендна політика.

Постановка проблеми. У процесі переходу України до ринкових умов господарювання та виходу з фінансової кризи зростає роль суб'єктів господарювання як первинної ланки економіки. Ефективне функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію в країні шляхом поповнення державного бюджету сплатою податків, зборів, обов'язкових платежів. Все це неможливе без здійснення ними ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності.

Найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг та якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, є прибуток.

Обсяг отриманого прибутку має досить велике значення в діяльності підприємства. Величина прибутку підприємства впливає на формування фінансових ресурсів підприємства; збільшення ринкової вартості підприємства; ефективність виробничої діяльності підприємства; економічний розвиток держави. Отже, значна роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників та персоналу, а також держави визначають необхідність дослідження питань ефективного управління розподілом та використанням прибутку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вдосконалення напрямів використання прибутку підприємства, його прибуткової діяльності в різних аспектах досліджували науковці України і зарубіжжя, зокрема: І.А. Бланк, І.К. Балабанов, Л.В. Бадалов, Б.В. Данилишин, С.Р. Дорогунцов, І.М. Кац, Г.П. Крамаренко, М.К. Коробов, Л.А. Лігоненко, А.Р. Мазаракі, А.В. Маршалова, Н.С. Менкью, М.А. Мельникова, Л.Р. Омелянович,

А. Поддєрьогін, Р.В. Солоу, А.С. Садеков, Р.В. Сайфулін, О.М. Стоянов, Н.А. Ушаков, Н.В. Чумаченко, А.Р. Шеремет.

Як за минулих часів, так і в період сьогоденних ринкових перетворень, ці проблеми залишаються актуальними і не до кінця вирішеними. Так, за межами сучасних досліджень залишаються поєднання якісної та кількісної характеристики прибутку, що поширює не тільки систему об'єктів якості, а й просуває показник прибутку на принципово новий рівень і місце у фінансовому механізмі підприємства. Актуальним є дослідження системи управління використанням прибутку підприємства, що спрямоване на забезпечення розвитку підприємства внаслідок капіталізації прибутку, підвищення його вартості через механізм ефективної дивідендної політики та підвищення соціальних стандартів для працівників.

Виклад основного матеріалу. В умовах світової фінансової кризи та негативних реалій української економіки відбулося формування деструктивних змін у більшості галузях національного господарства та зниження прибутковості діяльності суб'єктів господарювання. Вад системи управління, що базувалися лише на поточних цілях досягнення максимального кінцевого результату в короткотерміновому періоді, відсутність елементів стратегічного управління, зокрема при розподілі та використанні прибутку, відсутність планування та системи прогнозування на вітчизняних підприємствах, а також нехтування недопустимо низькими показниками платоспроможності та високими фінансовими ризиками діяльності, виступили основним каталізатором збиткової діяльності значної частини вітчизняних підприємств.

Загалом під управлінням прибутком підприємства необхідно розуміти побудову системи управління, що враховує тактичні та стратегічні аспекти управління, спрямована на підвищення кінцевих результатів діяльності суб'єкта господарювання, яку розглядають як сутність взаємопов'язаних елементів, кожних з яких виконує певну роботу, спільна дія котрих забезпечує досягнення механізму отримання прибутку заданої величини.

Оперативна система управління прибутком реагує на поточні проблеми управління та повинна забезпечити прибуткову діяльність підприємства у короткотерміновому періоді. Натомість, стратегічна система управління спрямована на формування процесу стратегічних змін, які створюють умови необхідності зміни діючої стратегії управління прибутком підприємства з урахуванням відповідності його внутрішніх можливостей умовам зовнішнього середовища.

Структура механізму управління прибутком підприємства охоплює ринковий механізм регулювання, формування і використання прибутку, державне нормативно-правове регулювання із питань формування й розподілу прибутку, внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу й використання прибутку, систему конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком.

Система організаційного забезпечення управління прибутком – це взаємозалежна сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розроблення й прийняття управлінських рішень щодо окремих аспектів формування та використання прибутку та несуть від-

повідальність за результати цих рішень. Останнім часом організаційне управління прибутком базується на формуванні більш ефективних структурних підрозділів підприємства – центрів відповідальності. Вихідним моментом створення системи управління прибутком, на основі виділення центрів відповідальності, є персоніфікація відповідальності за прийняття рішень. Виділяють чотири види центрів відповідальності: витрат, доходу, прибутку, інвестицій.

Прибутковість підприємств за економічною сутністю пов'язана з отриманням прибутку та оцінюється різноманітними його зв'язками з показниками капіталу, витрат, доходів, які є головними орієнтирами і водночас критеріями стану та ефективності виробництва [1, с. 6].

Об'єктом розподілу є загальна сума прибутку, отриманого підприємством у звітному періоді від звичайної і надзвичайної діяльності. Під розподілом прибутку потрібно розуміти спрямування прибутку до бюджету у вигляді податків і визначення чистого прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства (рис.).

Рис. Схема використання прибутку підприємства

В умовах ринкових відносин велике значення має обґрунтування співвідношень у спрямуванні прибутку на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, формування фінансового резерву, на виплату засновникам (власникам), дивіденди акціонерам тощо. Водночас, прибуток є джерелом сплати підприємством штрафних санкцій, здійснення відрахувань на благодійні заходи, а також використовується для погашення кредитів, отриманих на інвестиційні цілі [2, с. 351].

Під час розподілу прибутку важливим є оптимальне поєднання таких завдань його ефективного використання: здійснення розподілу прибутку відповідно до стратегії розвитку підприємства; підвищення рівня добробуту власників підприємства, шляхом реалізації дивідендної політики; забезпечення приросту ринкової вартості суб'єкта господарювання у коротко- та довготерміновій перспективах; підвищення інвестиційної привабливості підприємства; забезпечення ефективного впливу на трудову активність працівників, яка здійснюється шляхом участі працівників у розподілі прибутку; реалізація соціального розвитку підприємства; поповнення фінансових ресурсів підприємства; розвиток матеріально-технічної бази внаслідок капіталізованої частини прибутку; підвищення рівня платоспроможності підприємства за рахунок скерування капіталізованого прибутку в обіговий капітал; зменшення ризиків діяльності внаслідок формування та поповнення резервного фонду, фонду резерву виплат дивідендів, інших фондів спеціального призначення.

Для кожної організаційно-правової форми підприємства законодавчо установлений відповідний механізм розподілу прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, заснований на особливостях внутрішнього пристрою і регулювання діяльності підприємств відповідних форм власності.

Характер розподілу визначає багато важливих аспектів діяльності підприємства. Розподіл прибутку здійснюється відповідно до розробленої політики (дивідендної політики), формування якої є однією із найскладніших завдань загальної політики управління прибутком підприємства. Дивідендною політикою є набір цілей і завдань, які ставить перед собою керівництво підприємства у галузі виплати дивідендів, а також сукупність методів і засобів їх досягнення. Оптимізація дивідендної політики – це оптимізація співвідношення між прибутком, що виплачується у вигляді дивідендів, і тим, який реінвестується з метою максимізації доходів власників [3, с. 210].

Стратегічними завданнями управління підприємств, з урахуванням яких необхідно виконувати розподіл прибутку, є: забезпечення ефективності діяльності ключових напрямків діяльності; забезпечення додаткового розвитку і отримання максимальної вартості підприємства; забезпечення стабільної прибутковості діяльності; створення нових і розвиток існуючих напрямків діяльності для забезпечення подальшого розвитку; виконання можливостей і концентрація потужностей, з метою створення потенціалу розвитку; розвиток підприємства шляхом ефективного використання капіталу [4].

Управління розподілом та використанням прибутку підприємства доцільно здійснювати поетапно:

- *Перший етап* – формування інформаційної бази для аналізу ефективності використання підприємства.
- *Другий етап* – визначення об'єктивної оцінки позицій на основі оцінок всіх заключних позицій використання прибутку підприємства.
- *Третій етап* – дослідження внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на ефективність використання прибутку підприємства.
- *Четвертий етап* – це визначення напрямів розподілу прибутку у поточному період з урахуванням стратегічних і тактичних цілей підприємства.
- *П'ятий етап* – розроблення системи управлінських рішень зі забезпечення повного та ефективного використання розподіленого прибутку.
- *Шостий етап* – забезпечення контролю за виконанням управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку підприємства.
- *Сьомий етап* – коригування окремих управлінських рішень за результатами здійсненого контролю та з урахуванням стратегії розвитку підприємства.

Таким чином, основними шляхами покращення цільової структури використання прибутку підприємства є [5]:

- визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів, що спричинить до подальшого розвитку підприємства та покращення фінансових результатів від діяльності підприємства;
- оптимізація величини коштів, спрямованих на фонд споживання, зокрема грошових коштів, спрямованих на матеріальне заохочення працівників, що сприятиме підвищенню продуктивності праці та як наслідок розміру прибутку у майбутніх періодах, а також соціального розвитку підприємства;
- розрахунок оптимальної величини резервного фонду та скерування коштів на забезпечення його збільшення;

- оптимізація коштів, що спрямовуються в інші цільові фонди та з іншою метою;
- забезпечення умов діяльності підприємства, за яких прибуток, який підлягає розподілу підприємства, не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій;
- складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з визначеними датами та конкретним кошторисом;
- проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку;
- виконання економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку, а також планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Висновки. Таким чином, прибуток є об'єктивною економічною категорією, тому на його формування впливають об'єктивні процеси, які відбуваються у суспільстві, у сферах виробництва й розподілу суспільного продукту та національного доходу. Під час формування системи управління важливим є системний підхід, що базується на врахуванні тактичних і стратегічних аспектів управління, спрямованих на максимізацію кінцевого результату як в коротко-, так і в довготерміновому періодах. Повнота та своєчасність відтворення системи завдань ефективного використання прибутку є необхідною умовою забезпечення керованого ефективного розподілу прибутку підприємства, а встановлення оптимальних обмежень за рівнем його споживання та капіталізації в процесі розвитку стратегічних ресурсів чи їхніх окремих компонентів забезпечить застосування нової парадигми розвитку підприємств у сфері товарного обігу.

У перспективі подальших досліджень актуальним є оцінювання впливу системи управління формуванням прибутку на господарську діяльність підприємств на основі аналізу руху грошових коштів та розрахунку показників окупності грошових видатків, а також побудова багатофакторної моделі ефективності використання прибутку підприємства та її вплив на основні кількісні та якісні показники його діяльності.

Література

1. Дзюбенко Л.М. Організаційно-економічне забезпечення прибутковості підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Л.М. Дзюбенко. – К. : Вид-во "Либідь", 2007. – 22 с.
2. Баранцева С.М. Стратегічне управління прибутком торговельного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / С.М. Баранцева. – Донецьк, 2007. – 22 с.
3. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. – К. : Вид-во КНЕУ, 2003. – 554 с.
4. Донець Л.І. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових формування господарювання : монографія / Л.І. Донець, С.М. Баранцева. – Донецьк : Вид-во ДНУЕТ, 2009. – 255 с.
5. Орлов О.О. Планування прибутку підприємства в умовах ринкової економіки : монографія / О.О. Орлов, Є.Г. Рясних, Н.І. Гавловська. – Хмельницький : Вид-во ХНУ, 2009. – 155 с.

Рудницкая О.М., Коржова О.В. Пути совершенствования направлений использования прибыли предприятия

Определена суть управления прибылью предприятия. Исследована прибыль предприятия как объект управления. Усовершенствованы существующие инстру-

менты управления распределением и использованием прибыли, соответствующих современным экономическим условиям деятельности украинских предприятий.

Ключевые слова: управление прибылью, рыночный механизм регулирования, стратегии развития, дивидендная политика.

Rudnytska O.M., Korzhova O.V. Ways of improving profit use directions

The article defines the nature of profits. Investigated profits as a management object. Improved management tools available and use of profit sharing that meet current economic conditions of the Ukrainian enterprises.

Keywords: profit management, market regulation mechanism, development strategy and dividend policy.

УДК 338.246.2 Доц. О.М. Свінцов¹, д-р екон. наук; ст. викл. Н.Я. Скірка¹, канд. екон. наук; доц. П.П. Гаврилко², канд. екон. наук; здобувач О.І. Завійська³

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО СТРУКТУРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ

Досліджено особливості державного регулювання структурних зрушень в економіці країни. Проаналізовано основні елементи механізму державного регулювання ринкової економіки та основні види структурних пропорцій на рівні країни.

Ключові слова: державне регулювання структурних зрушень в економіці, механізм структурного регулювання економіки, бюджетно-податкове, грошово-кредитне, зовнішньоекономічне, соціальне, інвестиційне регулювання економіки.

Постановка проблеми. Основною метою державного регулювання розвитку національної економіки є стимулювання економічного зростання, яке повинно відображати не тільки зростання основних макроекономічних показників порівняно з попереднім періодом, а й спрямовувати їх до потенційно можливого рівня, за умови повного використання наявних економічних ресурсів. Споживання обмежених економічних ресурсів повинно відповідати принципам виробничої та розподільчої ефективності, що характеризують не тільки створення необхідних для суспільства товарів, а й їх виробництво з мінімальними суспільними витратами. Саме тому покращення якісних характеристик економічного зростання потребує максимізації зусиль на побудову ефективної та оптимальної структури економіки України.

Процес формування ефективних структурних пропорцій в національній економіці потребує комплексного підходу щодо визначення основних інструментів державного регуляторного впливу. Застосування механізмів, які пов'язані з бюджетно-податковим регулюванням, забезпечує вирішення лише основних поточних проблем розвитку економіки країни. Досягнення ґрунтовніших результатів потребує узгодження діяльності фінансових органів державного регулювання з функціонуванням її банківської системи та можливостями її реального сектору. Банківська система та діяльність небанківських кредитних установ забезпечують ефективне використання обмежених фінан-

¹ Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка;

² Ужгородський навчальний центр Київського національного торгово-економічного університету;

³ Львівська КА